

УДК 339.727.4(477)

С.С. ЧЕРНЯВСЬКИЙ, канд. юрид. наук,
ст. наук. співр., Київський національний університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПОВИХ СПОСОБІВ ПРИХОВУВАННЯ ВАЛЮТНИХ КОШТІВ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ

Ключові слова: криміналістична характеристика, типові способи, приховування валютних коштів, межі України

Формування державних валютних резервів є одним з пріоритетних напрямів економічної політики держави. Криміногенна ситуація в цій сфері потребує вжиття комплексних заходів щодо захисту зовнішньоекономічної діяльності, запровадження ефективної системи валютного контролю.

Відсутність привабливого інвестиційного та підприємницького середовища, високий рівень “тінізації” економіки, серйозні недоліки у системі державного регулювання руху капіталів створюють сприятливе підґрунтя для масштабного виведення капіталів за межі країни, у тому числі із застосуванням незаконних схем і механізмів, що відповідно до ст.7 Закону України “Про основи національної безпеки України” [1] становить загрозу національним інтересам і національній безпеці держави.

Особливістю розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації, є швидке прискорення міграції капіталів. Зокрема, у 80-х роках минулого століття його загальна сума майже подвоїлась та у 1990 році склала близько 1 трлн. доларів США. У наступному десятиріччі обсяг руху капіталів зріс майже у 4 рази і сягнув 3,8 трлн. дол. [2, с.277].

Водночас прискорення міграції капіталу закономірно пов’язане зі збільшенням обсягів фінансових операцій спекулятивного та

протиправного характеру, використанням з цієї метою офшорних фінансових центрів і масштабної корупції у державних установах, які регулюють діяльність іноземних інвесторів.

Поряд із традиційними причинами виведення капіталів (одержання додаткового прибутку, освоєння зарубіжних ринків збуту товарів і послуг) з’явилися зовсім інші мотиви – приховування нелегального походження грошей, надання їм легального статусу.

Рух капіталів, здобутих незаконним шляхом, більшість вчених ототожнює з відмиванням брудних коштів. Розуміння цієї проблеми в Україні дещо відрізняється від концепцій, прийнятих, скажімо, у західноєвропейських країнах та США. Вітчизняні злочинні прибутки та надприбутки, які виводяться за кордон, передусім походять не від наркобізнесу, тероризму, рекету та проституції, а з економічної діяльності, прихованої від офіційної статистики та оподаткування [3].

Живильним середовищем для таких операцій є тіньова економіка, де грошові кошти можуть уникати контролю держави. Тіньова економіка не лише існує в даний час практично в усіх країнах світу, а головне – її відтворення має наступальний характер. За оцінками експертів, щорічно у світі відбувається тіньових операцій на загальну суму 8-10 трлн. доларів (тобто, приблизна вартість економіки США).

Питома вага тіньової економіки у розвинутих країнах складає в середньому 17 % від ВВП, у країнах, що розвиваються – 40 %, у країнах з перехідною економікою – не більше 20 %. В Україні тіньовий обіг займає як мінімум 50 % ВВП (серед країн СНД більший показник лише у Грузії – 63 % та в Азербайджані – майже 60 %, тоді як у Росії – близько 45 %) [4].

Розгляду проблем протидії приховуванню валютних коштів у юридичній літературі присвячені окремі роботи (Б.В. Волженкін, А.Ф. Волобуєв, Ю.П. Гармаєв, О.М. Городиський, Г.А. Матусовський, С.М. Слепухін, П.С. Яні та інші). Проте, в даний час біль-

шість публікацій через об'єктивну застарілість втрачають свою актуальність і практичну значимість. Окремі статті у засобах масової інформації та глобальній мережі Інтернет, здебільшого, мають публіцистичний і фрагментарний характер. Тому метою цієї роботи є криміналістичний аналіз наукових джерел та правоохоронної практики щодо визначення сучасних фінансових механізмів (типологій) незаконного переміщення валютних коштів за кордон.

Проведення спеціальних досліджень питань протидії незаконному приховуванню валютних цінностей за межами України, зокрема в частині розробки типології (типових схем) цієї діяльності, є важливим завданням криміналістичної науки, оскільки відповідає нагальним потребам боротьби з економічною злочинністю.

Для позначення категорії, що відображає незаконне переміщення валютних коштів, фахівці використовують різні терміни: “втеча капіталів”, “непродуктивний вплив капіталів” “вивіз капіталів”, “відтік капіталів”, “перевід капіталів за кордон”, “нелегальний експорт капіталів” тощо. Термінологія не має принципового значення, хоча дійти згоди стосовно єдиного базового поняття, безперечно, матиме свою користь.

Зазначене явище, виходячи із масштабів його розповсюдження та чинників існування, не може бути пізнане виключно за допомогою точних статистичних показників. Лише незначна частина переміщення капіталів фіксується офіційною статистикою у вигляді зареєстрованих злочинів і даних про осіб, притягнутих до відповідальності, що не дає уяви про реальний стан речей. В Україні не існує єдиної методики оцінки обсягів непродуктивного впливу капіталів за межі країни. Ці показники нині визначаються кількома відомствами, насамперед за допомогою експертних розрахунків.

У визначенні рівня тінізації економіки та обсягів непродуктивного витоку капіталу за кордон фахівцями Ради національної безпеки та оборони України виявлені значні розбіж-

ності. Так, за розрахунками Національного банку України, непродуктивний вплив капіталу у 2002-2006 рр. оцінюється у 22,4 млрд. дол. США. Водночас за даними Державного комітету фінансового моніторингу, за аналогічний період з України виведено майже 52 млрд. дол. Вітчизняні науковці оцінюють щорічні обсяги непродуктивного відтоку капіталів у 1,5-3 млрд. дол. За розрахунками європейських експертів йдеться про 20 млрд. дол. щорічних втрат [4].

Відмиті за допомогою системи банківських операцій та фіктивних господарських угод, капітали використовуються для подальшого відтворення злочинної діяльності або у вигляді зарубіжних інвестицій (кредитів, гуманітарної допомоги) реально вкладаються лише в ті об'єкти, що певним чином пов'язані з інтересами зарубіжних партнерів. Решта доходів спрямована на споживчі блага (об'єкти нерухомості, банківські рахунки, автомобілі тощо).

Запобігання непродуктивному впливу капіталів з України набуває особливої актуальності в контексті високої потреби вітчизняної економіки в інвестиціях. За розрахунками експертів Національного інституту стратегічних досліджень, проведеними у 2004 році, потреба України в іноземних інвестиціях до 2015 року становить 150 млрд. дол. Збільшення інвестування вимагають практично всі галузі вітчизняної економіки, оскільки зношеність основних фондів у середньому по країні складає 49 %. За обсягами прямих іноземних інвестицій на душу населення Україна поступається Чеській Республіці – у 16 разів, Казахстану – у 6, Латвії – у 5,6, Польщі – у 4,8.

З точки зору відповідності законодавству, всі операції з переведення коштів за кордон можна поділити на дві групи:

1) законні (продуктивний вплив капіталів відбувається за угодами, які мають законний характер і є доцільними з точки зору зміцнення міжнародних зв'язків та позицій України на світовому ринку);

2) незаконні операції:

– протиправні, але не злочинні (операції, здійснення яких є неефективним для країни або відбувається з порушенням норм фінансового, банківського, митного, адміністративного та іншого законодавства);

– злочинні операції: контрабанда (ст.201 КК України); ухилення від повернення виручки в іноземній валюті (ст.207 КК України); незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків (ст.208 КК України).

Аналіз даних слідчої практики підтверджує, що застосування технологій незаконного витоку капіталів за кордон є завершальним етапом більшості злочинів у сфері економічної діяльності, передусім ухилення від оподаткування, економічного шахрайства. Ці схеми характеризуються наявністю основних (предикатних) і супутніх злочинів [5, с.174].

Загальні підстави для класифікації способів (типологій, схем) приховування валютних коштів за кордоном різноманітні, що підтверджується вітчизняними та зарубіжними дослідниками [6-10].

Кожний спосіб реалізується з урахуванням сфери господарської діяльності, суб'єкта злочину та характеру доходів. В окремих випадках злочинцями застосовуються різноманітні комбінації декількох способів.

У криміналістиці спосіб злочину розглядається як практична сторона діяльності, система об'єктивних та суб'єктивних детермінант, функціонально пов'язаних з місцем, часом, засобами досягнення мети. Для криміналістів відомості про спосіб важливі у тій мірі, в якій вони дозволяють встановити обставини, що підлягають доказуванню відповідно до кримінально-процесуального законодавства (ст.64 КПК України).

Вивчення правоохоронної практики дозволяє констатувати, що протягом 2005-2007 років усі способи приховування капіталів за межами України можна умовно розподілити на чотири групи:

1) неповернення валютних коштів, пов'язане із використанням зовнішньоеко-

номічних операцій;

2) використання схем з повернення псевдоінвестицій або сплати нерезидентам дивідендів, які суттєво перевищують реально вкладений іноземний капітал;

3) проведення операцій з цінними паперами, насамперед шляхом зворотного викупу вітчизняних цінних паперів;

4) проведення фіктивних операцій у сфері страхування та перестрахування.

Зовнішньоекономічні операції залишаються одним із основних, найпоширеніших способів виведення валютних коштів за кордон. З цією метою, зокрема, використовуються такі схеми:

– заниження експортних та завищення імпорتنих контрактних цін з метою отримання іноземним партнером премії, частина якої переказується на закордонні рахунки українських резидентів;

– неповернення експортної виручки або проведення імпорту товару без його фактичного ввезення на територію України, в тому числі із застосуванням механізму здійснення авансових платежів під фіктивні імпортні контракти (за даними Національного банку України у 2003 і 2004 роках виведення капіталів за цією схемою складало, відповідно, 1,1 млрд. дол. та 4,5 млрд. дол.);

– переказ або неповернення валюти з-за кордону у вигляді внесків до статутних фондів спільних підприємств;

– внесення гарантійного депозиту в іноземний банк для отримання кредиту, який фактично не видається;

– штучне застосування нерезидентом штрафних санкцій.

Під коштами при цьому необхідно розуміти гроші у національній та іноземній валюті чи їх еквівалент (п.24 ст.2 Закону України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р.). Гроші можуть виступати предметом злочину у готівковій та безготівковій формі (знаходиться на банківському рахунку).

Іноземна валюта як предмет злочину – це іноземні грошові знаки у вигляді банкнот,

казначейських білетів і монет. Відповідно до Класифікатора іноземних валют, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 04.02.1998 р. № 34 “Про затвердження Класифікатора іноземних валют” у редакції постанови Правління Національного банку України від 02.10.2002 р. № 378 “Про внесення змін до Класифікатора іноземних валют”, іноземні валюти поділяються на три групи:

1) вільно конвертовані валюти, які широко використовуються для здійснення платежів за міжнародними операціями та продаються на головних валютних ринках світу (наприклад, англійські фунти стерлінгів, долари США, японські єни, євро);

2) вільно конвертовані валюти, які не використовуються широко для здійснення платежів за міжнародними операціями та не продаються на головних валютних ринках світу (грузинські лари, ізраїльські нові шекели, латвійські лати, російські рублі тощо);

3) неконвертовані валюти (зокрема, азербайджанські манати, єгипетські фунти, узбецькі суми).

Наведемо приклади найбільш типових схем неповернення валютних коштів із використанням зовнішньоекономічних операцій, виявлених державними органами протягом останніх трьох років.

Неповернення валютних коштів через змову експортера з іноземним партнером.

Так, керівник суб'єкта підприємницької діяльності В. уклав контракт на поставку приватній фірмі за кордоном товару – металопрокатних труб на суму 300 тис. дол. США. Валютна виручка на транзитний валютний рахунок підприємства в уповноваженому банку не надійшла. Слідством з'ясовано, що всі валютні кошти були переведені за взаємною домовленістю сторін на інший рахунок у закордонному банку (за матеріалами Державної податкової адміністрації України, 2007 рік).

Експортна поставка товару в адресу неіснуючої організації.

Так, два українські підприємства-

експортери на основі укладених контрактів з німецькою фірмою здійснили поставку останній металобрухту. Валютна виручка за поставлений товар на транзитний валютний рахунок підприємства в уповноваженому банку не надійшла. За даними правоохоронних органів Німеччини, одержувач товару, не мав постійної реєстрації. Внаслідок зазначених дій, сума неповернутих коштів склала 17 млн. дол. (за матеріалами Держфінмоніторингу України, 2007 рік).

Використання у схемі фіктивних суб'єктів підприємницької діяльності чи підставної фізичної особи.

Як свідчить практика, характерними способами реєстрації фіктивних підприємств в органах виконавчої влади є наступні: реєстрація на підставних осіб-представників незаможних класів, які за незначну винагороду погодилися відкрити на своє ім'я підприємство; на осіб, які втратили свої паспорти; на осіб без їх відома, які тимчасово (наприклад, в якості застави) передали свій паспорт іншим особам; на осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, душевнохворих або таких, що виїхали на постійне місце проживання за кордон тощо.

Так, група осіб здійснювала незаконний переказ грошей за кордон з використанням рахунків фізичних осіб-нерезидентів, відкритих на втрачені паспорти в українському банку. Кошти на зазначенні рахунки надходили від суб'єктів господарювання з ознаками фіктивності. Гроші в подальшому знімалися з рахунків на підставі фіктивних заявок або виводилися за кордон на підставі фіктивних доручень нерезидентів (за матеріалами Державної податкової адміністрації України, 2006 рік).

Передплата за імпортом товарів, робіт, послуг.

Даний спосіб характеризується тим, що кошти переказуються на рахунок іноземного партнера, який знаходиться у змові з резидентом, за кордон як передплата за майбутню поставку товарів, робіт, послуг. Внаслідок застосування схеми товар не надходить, а

валютна виручка не повертається.

Так, українське підприємство на основі укладеного контракту здійснило оплату великої партії імпортованих мандарин (28 тис. тонн). Внаслідок аналізу документів встановлено, що фрукти в Україну не ввозились. У зовнішньоекономічному контракті та міжнародній вантажно-митній декларації виявлено невідповідності кількісних показників, що свідчать про фальсифікацію документів (за матеріалами Держфінмоніторингу України, 2007 рік).

Використання іноземних фірм, у яких резидент є співвласником.

Дана схема використовується переважно у випадках, якщо резидент має намір виїхати з України на постійне місце проживання за кордон.

У рамках кримінальної справи про шахрайство з фінансовими ресурсами (слідче управління ГУМВС України в м. Києві) встановлено, що керівник підприємства С. перерахував кошти з рахунку своєї фірми американській компанії, де він одночасно займав посаду віце-президента, у якості передплати за поставку в Україну товарів. Наступного дня після переказу грошей він разом зі своєю сім'єю виїхав у США.

Використання умов невідповідності кількості та якості експортованого товару.

Даний спосіб використовується щодо окремих видів товару (деревина, вугілля, продукти харчування тощо), які експортуються з урахуванням певних стандартів і технічних вимог. Водночас згідно сфальсифікованих актів експертної оцінки товару у країні нерезидента, через невідповідність його якості (псування, інший сорт та ін.) або кількості (приміром, усушка або висихання) покупцем виставляються різні рекламації зі зменшення оплати за поставлений товар.

Значні обсяги капіталів виводяться за межі країни шляхом використання схем з повернення псевдоінвестицій або сплати нерезидентам дивідендів, які суттєво перевищують реально вкладений іноземний капітал тощо. За даними Держфінмоніторингу, протягом

2003-2006 років за розрахунками по фіктивних інвестиціях з України було незаконно виведено близько 36,2 млрд. грн.

Для виведення капіталу з країни із застосуванням сумнівних схем та отримання незаконних доходів широко використовуються офшорні компанії. Розповсюдженню такої практики сприяє недосконалість процедури реєстрації руху іноземних інвестицій в Україні, за якої зберігається можливість спотворення реальних обсягів вкладених іноземних інвестицій, що перешкоджає об'єктивному регулюванню надходження та повернення іноземному інвестору вкладених коштів.

В літературі описаний типовий приклад переказу грошей за кордон під виглядом повернення іноземних інвестицій фізичною особою-нерезидентом. Поетапно це здійснювалось таким чином:

- реєстрація резидентів у формі акціонерних товариств А, В та С та імітування ними акцій;

- купівля акцій за номінальною вартістю у підприємств А, В, та С громадянином України М.;

- продаж акцій громадянином України М. громадянину країни Л. за вартістю збільшеною у 20 разів від номіналу;

- перерахування коштів громадянином країни Л. на власний рахунок за кордон [2, с.347].

Концентрація коштів та значні можливості фінансово-кредитної системи щодо використання сучасних технологій в обслуговуванні капіталів роблять її привабливою для спрямування зусиль організованої злочинності щодо незаконного переміщення капіталів за кордон у схемах фіктивного експорту.

Основною задачею банку є проведення фіктивного банківського платежу, що свідчить про надходження експортної виручки від іноземного покупця на рахунок вітчизняного експортера. З цією метою всім фірмам-постачальникам експортного товару, а також фіктивному експортеру відкриваються розрахункові рахунки в одному банку (його філіях).

Для проведення фіктивного платежу ви-

користуються кореспондентські рахунки банків, зареєстрованих, як правило, в офшорних зонах (93 % випадків), або в одній з країн колишнього СРСР (7 %).

Технологія фіктивного електронного платежу виглядає таким чином. На початку банківського операційного дня в адресу українського банку у формі електронного документа по системах SWIFT або Клієнт-банк надходить розпорядження про проведення платежу з рахунку "ЛОРО" іноземного банку-кореспонденту на рахунок фіктивного експортера. У розпорядженні вказується, що відповідна сума виходить від іноземної фірми, яка є одержувачем або платником по експортному контракту і клієнтом банку-нерезидента, від якого поступило розпорядження. Як правило, грошей на коррахунок банку-нерезидента виявляється недостатньо для проведення платежу, у зв'язку з чим український банк-кореспондент надає короткостроковий кредит (овердрафт) і зараховує на рахунок фіктивного експортера необхідну суму. Протягом операційного дня ця сума на підставі наперед підготовлених платіжних документів переказується на рахунки задіяних у схемі фірм-постачальників. Фактично рух грошей не відбувається, здійснюються лише фіктивні банківські перекази на підставі підроблених платіжних документів, створюючи уявлення про рух грошей. Вчинивши віртуальний обіг, гроші повертаються на коррахунок іноземного банку, який негайно повертає овердрафт українському банку. На цьому ланцюжок руху грошей замикається і вони повертаються туди, де спочатку було їх джерело – в український банк, що провів фіктивний грошовий платіж.

Спостерігається тенденція до витоку капіталів через *операції з цінними паперами*, особливо шляхом зворотного викупу вітчизняних цінних паперів.

За оцінками Національного банку України, у 2006 році непродуктивний вплив капіталів за операціями, які включають зворотній викуп вітчизняних цінних паперів і фіксуються у платіжному балансі, збільшився

порівняно з попереднім роком на 37,5 % або на 1,5 млрд. дол. За результатами перевірок Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку в 2007 році на фондовому ринку виявлено понад 280 незаконних операцій, які мають відношення до відтоку капіталів за кордон на загальну суму, що перевищує 6,5 млрд. грн. [11].

Внаслідок нерозвиненості фондового ринку (вузькості бази фінансових інструментів, які на ньому використовуються, недосконалості інфраструктури фондового ринку більшість операцій з цінними паперами здійснюється поза біржами та торговельно-інформаційними системами, що унеможливає ефективний контроль за ними.

Основним фінансовим інструментом, який використовується для виводу капіталу за кордон, є акції (близько 90 % від загальної кількості та обсягів виконаних договорів з нерезидентами). Актуальним на сьогодні є питання обігу на ринку цінних паперів акцій неіснуючих акціонерних товариств, акцій емітентів, випуски яких скасовано або зупинено.

Широкого розповсюдження набула практика, коли компанія-нерезидент купує неліквідні цінні папери українських емітентів за значно заниженими цінами, а потім укладає договір купівлі-продажу цінних паперів з іншою компанією-резидентом на продаж таких цінних паперів за ціною, що значно перевищує ціну їх купівлі та номінальну вартість. За отримані кошти в національній валюті компанія-нерезидент купує іноземну валюту на міжбанківському валютному ринку України, яку перераховує на свій рахунок за кордон.

Одним із каналів виведення капіталів за межі країни є *фіктивні операції у сфері страхування та перестраховування*, які використовуються переважно як механізм мінімізації податкових зобов'язань підприємствами реального сектору економіки та легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом (за даними Державної податкової адміністрації України, обсяги перестраховальних платежів страхових компаній нерезидентам у період з 2000 до 2003 року зросли з 515,9 до 3175,6

млн. грн., або більше ніж у шість разів).

У зв'язку із внесенням змін до законодавства та посиленням нагляду за страховою діяльністю в Україні останнім часом обсяги перестраховування у нерезидентів почали зменшуватись (у 2004 р. склали 1907,2 млн. грн., у 2005 р. – 676,4 млн. грн.).

Експорт капіталів з України став найважливішим чинником економічної кризи в державі. Він украй негативно позначився на рівні життя населення, обсягах капітальних вкладень, доходів бюджету. Застосування технологій незаконного витоку капіталів за кордон є завершальним етапом більшості випадків ухилення від оподаткування, фінансового шахрайства. Ці схеми характеризуються наявністю основних (предикатних) і супутніх злочинів.

З точки зору відповідності чинному законодавству, всі операції з переведення коштів за кордон можна поділити на законні і незаконні (протиправні та злочинні). В криміналістичному плані способи приховування капіталів за межами України розподіляються на чотири групи: 1) неповернення валютних коштів, пов'язане із використанням зовнішньоекономічних операцій; 2) використання схем з повернення псевдоінвестицій або сплати нерезидентам дивідендів; 3) проведення операцій з цінними паперами; 4) проведення фіктивних операцій у сфері страхування та перестраховування.

Наведена у статті класифікація не відображає вичерпний перелік усіх можливих способів незаконного переміщення валютних коштів за межі України, оскільки в умовах нестабільного національного законодавства з'являються нові механізми (типології) цієї діяльності, які потребують подальшого наукового осмислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про основи національної безпеки України” : від 19.06.2003 р., № 964-IV // ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

2. Гуржій С. Г. Протидія легалізації зло-

чинних доходів і фінансуванню тероризму : навч. посіб. / С. Г. Гуржій, С. М. Ключке, В. М. Кірсанов та ін. ; Держ. ком. фін. моніторингу України. – К. : Такі справи, 2008. – 560 с.

3. Білоус В. Т. Організаційно-правове забезпечення боротьби з відмиванням доходів незаконного походження: Монографія / В. Т. Білоус, В. М. Попович, М. В. Попович. – К. : Акад. держ. податкової служби України, 2001. – 138 с.

4. Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 16 лютого 2007 року “Про заходи щодо запобігання непродуктивному впливу капіталів за межі України” : від 17.03.2007 р., № 216/2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

5. Волобуєв А. Ф. Проблемні питання розслідування легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом / А. Ф. Волобуєв // Протидія відмиванню “брудних” коштів та фінансуванню тероризму: громадська підтримка та контроль : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. ; Київ, 20 червня 2003 р. – К. : Друкарня МВС України, 2003. – С. 173-178.

6. Городиський О. М. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування злочинів, пов'язаних із прихованням валютних цінностей : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Національна юридична академія України. – Харків, 1998. – 18 с.

7. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ / Г. А. Матусовский. – Харьков : Консум, 1999. – 480 с.

8. Гармаев Ю. П. Невозвращение из-за границы средств в иностранной валюте / Ю. П. Гармаев. – М. : Юрлитинформ, 2001. – 122 с.

9. Слепухин С. Н. Актуальные вопросы производства предварительного расследования по делам о невозвращении из-за границы средств в иностранной валюте / С. Н. Слепухин. – М. : ИД “Юриспруденция”, 2005. – 144 с.

10. Шепітько В. Ю. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методиками : монографія / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Жура-

вель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. – Х. : Право, 2006. – 624 с.

11. Матеріали Другої щорічної конференції з протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню терори-

зму “Фінансовий моніторинг в умовах глобалізації світової економіки” ; м. Ялта, 11-13 червня 2008 р. – К. : Держ. ком. фін. моніторингу України, 2008. – 336 с.

Чернявський С. С. Криміналістична характеристика типових способів приховування валютних коштів за межами України / С. С. Чернявський // Форум права. – 2008. - № 3. – С. 515-522 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08csszmi.pdf>

Розглянуті найпоширеніші фінансові механізми (типології), що використовуються для незаконного переміщення валютних коштів за кордон.

***

Чернявський С.С. Криминалистическая характеристика типовых способов утаивания валютных средств за пределами Украины

Рассмотрены наиболее распространенные финансовые механизмы (типологии), используемые для незаконного перемещения валютных средств за границу.

***

Chernjavs'ky S.S. Criminalistical of the Characteristic in Typical Ways of Concealment of Currency Means outside Ukraine

There are the considered most widespread financial machineries, that are used for the illegal destroying of currency assets for a border.